

Gemeenteraadsverkiezingen 2018: Samenwerking met andere partijen

Als PvdA vinden wij het belangrijk om samen te werken met bewoners en maatschappelijke organisaties. Op lokaal niveau zorgen we op die manier voor brede steun in de samenleving voor die zaken die voor onze kiezers belangrijk zijn, en voor een meerderheid in de gemeenteraad om dit ook politiek te kunnen realiseren. Samenwerking met andere politieke partijen ligt daarom voor de hand, in ieder geval vanuit fracties, maar ook vanuit de vereniging. De voorbereiding op de volgende gemeenteraadsverkiezingen is een moment om opnieuw over de samenwerking met andere politieke partijen in de gemeente na te denken.

In sommige gevallen wordt het gesprek over (verregaande) samenwerking met andere partijen ingegeven vanuit de zorg over een te kleine en/of inactieve afdeling. In deze afdelingen geven besturen aan steeds meer moeite te hebben om voldoende kandidaten en/of vrijwilligers te vinden om aan de verkiezingen, de verkiezingscampagne en het lokale democratische proces in de gemeenteraad deel te nemen. Verregaande samenwerking met een andere lokale partij wordt in deze gevallen door afdelingen gezien als manier om de slagkracht te vergroten. Dit is een aanname waarbij kanttekeningen zijn te plaatsen. De vraag is of deze oplossing bijdraagt aan het oplossen van de onderliggende oorzaken en/of problemen.

In dit document komen achtereenvolgens de volgende onderwerpen aan de orde:

- Het aangaan van een lijstverbinding.
- Het samenwerken met omliggende PvdA afdelingen.
- Het samen met een andere partij indienen van één kandidatenlijst en/of oprichten van een nieuwe partij.

Daarbij passeren verschillende vormen van samenwerking de revue:

1. Samenwerken met een andere lokale partij door het aangaan van een lijstverbinding.
2. Samenwerken met omliggende PvdA-afdelingen door taken te verdelen.
3. Samenwerken door met omliggende PvdA-afdelingen te fuseren tot één regionale PvdA-afdeling.
4. Samenwerken door het opstellen van één kandidatenlijst en verkiezingsprogramma.
5. Samenwerken door het oprichten van een nieuwe lokale partij (naast de bestaande afdeling).

Samenvattend adviseren het partijbureau en het Centrum voor Lokaal Bestuur afdelingen om:

- Een lijstverbinding aan te gaan met andere lokale (linkse) partijen aan wie zij zich verwant voelen en met wie zij na de verkiezingen graag samenwerken. Dit kan eventueel worden aangevuld met een stembusakkoord waarbij de gezamenlijke inzet voor de verkiezingen en de samenwerking daarna wordt geformuleerd. Alle afdelingen worden geadviseerd om het aangaan van een lijstverbinding in overweging te nemen.
- In overleg met het gewest en de omliggende PvdA-afdelingen een meerjarenplan te maken voor regionale samenwerking (voor de korte en langere termijn) waarbij afdelingsbesturen intensief samenwerken en waar mogelijk taken binnen dit samenwerkingsverband worden belegd. Naast het gewest hebben grotere en/of actievere afdelingen hierin óók een verantwoordelijkheid in relatie tot omliggende kleinere en/of inactievere afdelingen. Samen staan we sterk.

- Zelfstandig deel te nemen aan de gemeenteraadsverkiezingen zolang het zelfstandig behalen van tenminste één zetel reëel is. Samenwerking met andere partijen door het indienen van één kandidatenlijst en het opstellen van één verkiezingsprogramma draagt niet bij aan de herkenbaarheid van de partij en is niet per definitie een oplossing voor het onderliggende probleem van een te kleine en/of inactieve afdeling.

Ad 1: Het aangaan van een lijstverbinding¹

Partijen kunnen aan de lokale verkiezingen mee doen als lijstencombinatie, ook wel lijstverbinding genoemd. Door het aangaan van een lijstverbinding profiteren de deelnemende partijen van het voordeel dat grotere partijen hebben bij de systematiek voor de verdeling van restzetels. Partijen die een lijstverbinding hebben aangegaan maken tesamen meer kans om een restzetel binnen te halen dan dat zij als individuele partij zouden hebben.

Na de eerste verdeling van de stemmen over de partijen worden eerst de zetels verdeeld over de partijen die een of meer keer de kiesdeler hebben gehaald. Nadat deze 'volle' zetels zijn verdeeld, blijven er zetels over omdat partijen te weinig stemmen hebben overgehouden voor een volle zetel. Deze restzetels worden bij gemeenteraadsverkiezingen volgens twee methoden verdeeld. Bij gemeenten met minder dan 19 raadsleden worden de restzetels volgens het systeem van de grootste overschotten verdeeld. Bij gemeenten met 19 raadsleden of meer worden de restzetels verdeeld volgens het 'systeem van de grootste gemiddelden'. De verdeling van restzetels binnen de lijsten van de combinatie (volgens de methode van de grootste overschotten) werkt in het voordeel van kleinere partijen in de lijstverbinding².

Bij een lijstverbinding blijf je deel nemen aan de verkiezingen onder de eigen naam. De lijstverbinding staat de eigen herkenbaarheid of speerpunten op geen enkele manier in de weg. De eigen kandidatenlijst blijft bepalend. Eventueel kan ervoor worden gekozen om naast de lijstverbinding ook een stembusakkoord te sluiten waarin de gezamenlijke inzet voor de verkiezingen en de samenwerking daarna te formuleren. Het besluit over het al dan niet aangaan van een lijstverbinding wordt elke vier jaar opnieuw genomen door de algemene ledenvergadering van de afdeling.

Voordelen:

- Bij het verdelen van restzetels wordt de kans groter dat de restzetel aan (een van de partijen binnen) de lijstverbinding toekomt.
- De PvdA blijft herkenbaar als lokale politieke partij met eigen kandidaten.
- Het is duidelijk met welke andere partij de PvdA zich verwant voelt en graag de samenwerking opzoekt.

Nadelen:

Door het aangaan van lijstverbindingen kan het gebeuren dat een partij een zetel meer krijgt terwijl die partij na de verdeling van de volle zetels minder stemmen overhield dan een andere partij die geen lijstverbinding is nagegaan. Sommigen vinden daarom het systeem van lijstverbindingen oneerlijk. Te meer

¹ Op de lange termijn agenda van de Tweede Kamer staat al enige tijd "Wijziging van de Kieswet in verband met afschaffen van de mogelijkheid voor politieke groeperingen om lijstencombinaties te vormen". Dit kamerstuk is nog niet in stemming geweest en moet dus ook nog naar de Eerste Kamer voor behandeling. Met andere woorden voor de verkiezingen in 2018 zijn lijstencombinaties mogelijk.

² Zie ook: <https://www.kiesraad.nl/verkiezingen/inhoud/gemeenteraden/uitslagen/zetelverdeling-over-partijen>

omdat partijen die voor de verkiezingen een lijstverbinding zijn aangegaan, daar na de verkiezingen geen enkel gevolg aan hoeven te geven.

Advies:

Het partijbureau en het Centrum voor Lokaal Bestuur adviseren afdelingen om een lijstverbinding aan te gaan met andere lokale (linkse) partijen aan wie zij zich verwant voelen en met wie zij na de verkiezingen graag samenwerken. Dit kan eventueel worden aangevuld met een stembusakkoord waarbij de gezamenlijke inzet voor de verkiezingen en de samenwerking daarna wordt geformuleerd. Alle afdelingen wordt geadviseerd om het aangaan van een lijstverbinding in overweging te nemen.

Ad 2: Het samenwerken met omliggende PvdA-afdelingen

Ad 3: samenwerken door te fuseren met omliggende PvdA-afdelingen tot één regionale PvdA-afdeling.

In sommige gemeenten is het aantal leden van onze afdelingen beneden een kritische grens gezakt om alle taken en verantwoordelijkheden uit te voeren. Maar afdelingen en afdelingsbesturen staan er niet alleen voor. Samen vooruit is ook de manier waarop we willen en moeten werken binnen de vereniging. Dat betekent dat we moeten nadenken over welke taken in samenwerking met omliggende afdelingen kunnen worden uitgevoerd. Zoals bijvoorbeeld het instellen van één kandidaatstellingscommissie, het aanstellen van één webmaster voor meerdere afdelingswebsites of het gezamenlijk organiseren van de campagne. Hierbij kan onderscheid worden gemaakt tussen de korte termijn (tot en met de gemeenteraadsverkiezingen van 2018) en langere termijn (tot en met de gemeenteraadsverkiezingen van 2022). De gewesten hebben hierin een signalerende en ondersteunende rol. Zij weten welke afdelingen gebaat zijn bij bovenlokale samenwerking en ondersteunen afdelingen en afdelingsbesturen waar mogelijk en waar nodig om deze samenwerking op te bouwen. Een verdergaande uitwerking van deze samenwerking is het laten opgaan van bestaande afdelingen in één bovenlokale afdeling (vereniging van leden) die functioneert in een gebied dat bestaat uit meerdere gemeenten.

Het partijbureau en het Centrum voor Lokaal Bestuur adviseren afdelingen om in overleg met het gewest en de omliggende PvdA-afdelingen een meerjarenplan te maken voor regionale samenwerking (voor de korte en langere termijn) waarbij afdelingsbesturen intensief samenwerken en waar mogelijk taken binnen dit samenwerkingsverband worden belegd. Naast het gewest hebben grotere en/of actievere afdelingen hierin óók een verantwoordelijkheid in relatie tot omliggende kleinere en/of inactievere afdelingen. Samen staan we sterk.

Ad 4 en 5: Het samen met een andere partij indienen van één kandidatenlijst en/of oprichten van een nieuwe partij

Een verregaande vorm van samenwerking is het samen met een andere partij deelnemen aan de verkiezingen door één kandidatenlijst (en één verkiezingsprogramma) op te stellen. Dit wordt vaak overwogen door afdelingen die dermate klein zijn geworden dat het bestuur geen mogelijkheden meer ziet om zelfstandig tot een goede kandidatenlijst en verkiezingsprogramma te komen. De naam waaronder het samenwerkingsverband deelneemt aan de verkiezingen kan bestaan uit de combinatie van partijnamen, zoals PvdA-GroenLinks. Er zijn echter ook gemeenten waar de PvdA en GroenLinks samen deelnemen aan de verkiezingen onder de noemer 'progressief' en hiervoor een nieuwe partij hebben opgericht waarvan

mensen aanvullend lid dienen te worden. Een voorbeeld hiervan is Progressief Woerden. In beide gevallen blijven de betreffende politieke verenigingen waaruit het samenwerkingsverband bestaat of de nieuwe politieke partij is voortgekomen bestaan. Het besluit over het al dan niet samen met een andere partij deelnemen aan de verkiezingen dient elke vier jaar opnieuw te worden genomen door de algemene ledenvergadering van de afdeling. Eenmaal gevormde nieuwe lokale partijen of samenwerkingsverbanden worden derhalve tenminste eens in de vier jaar en ruim voor de verkiezingen geëvalueerd.

Voordelen:

- Kennis en ervaring wordt gedeeld. Vrijwilligers uit beide partijen werken samen en verdelen de taken.
- In totaal zijn er minder kandidaten nodig omdat er maar één lijst wordt samengesteld.

Nadelen:

- In (bijna) alle gevallen gaat deze vorm van samenwerking ten koste van de herkenbaarheid van de PvdA. Dat is zeker ook nadelig als na verloop van tijd de samenwerking wordt beëindigd en de PvdA weer zelfstandig aan de verkiezingen moet deelnemen. Als er tot deze vorm van samenwerking wordt besloten geniet het altijd de voorkeur om de naam 'PvdA' op te nemen in de naam van de kandidatenlijst waarmee aan de verkiezingen wordt deelgenomen en om de afdeling, de vereniging van leden, als zodanig te laten bestaan en levend te houden.
- Het samenwerkingsverband of de nieuwe lokale partij bestaat uit meerdere bloedgroepen die elk hun aandeel willen op de kandidatenlijst en in het verkiezingsprogramma. Het is mogelijk dat dit telkens op blijft spelen en de (nieuwe) partij meer naar binnen dan naar buiten gericht is.
- In de praktijk blijkt het oprichten van een samenwerkingsverband lastig. Elke partij heeft zijn eigen geschreven en ongeschreven regels en afspraken.

Uitzondering:

Voor afdelingen die geen reëel uitzicht hebben op het zelfstandig behalen van één zetel, en die gedurende langere tijd in samenwerking met omliggende afdelingen en het gewest hebben geprobeerd het perspectief te verbeteren, geldt dat samenwerking met een andere lokale (linkse) partij in overweging moet worden genomen. Ook in dit geval geldt onverkort dat moet worden nagedacht over hoe de herkenbaarheid van de PvdA kan worden geborgd. Dat kan door 'PvdA' op te nemen in de naam van de kandidatenlijst waarmee aan de verkiezingen wordt deelgenomen en de door de afdeling (vereniging van leden) als zodanig te laten bestaan en levend te houden.

Advies:

Het partijbureau en het Centrum voor Lokaal Bestuur adviseren afdelingen om zelfstandig deel te nemen aan de gemeenteraadsverkiezingen zolang het zelfstandig behalen van tenminste één zetel reëel is. Samenwerking met andere partijen door het indienen van één kandidatenlijst en opstellen van één verkiezingsprogramma draagt niet bij aan de herkenbaarheid van de partij en is niet per definitie een oplossing voor het onderliggende probleem van een te kleine en/of inactieve afdeling.

Aandachtspunten:

Afdelingen die voornemens zijn op verregaande wijze samen te werken met een andere partij of een nieuwe lokale partij op te richten dienen dit wel overwogen te doen. Het is een complex en veeleisend proces waarbij de volgende vragen aan de orde komen:

- Blijft de lokale afdeling van de PvdA bestaan of wordt deze opgeheven?
- In het laatste geval zijn de PvdA-leden van de afdeling dan automatisch landelijk lid of kunnen ze aansluiting zoeken bij een omliggende afdeling?
- Worden de PvdA-leden lid van de nieuwe partij? Op welke manier wordt dit georganiseerd? Welke regels en afspraken moeten worden vastgelegd en wie doen hiervoor een voorstel?
- Voor die politici die lid zijn van de PvdA en die actief worden in de nieuwe lokale partij en een politiek inkomen hebben, blijft de PvdA-contributieregeling van kracht (interne bereidverklaring). Hoe denkt de samenwerkingspartner daarover?
- Voor die politici die lid zijn van de PvdA en die actief worden in de nieuwe lokale partij blijven de scholingsverplichtingen bestaan (interne bereidverklaring).
- Hoe blijft de band met de PvdA behouden? Dat is van belang voor het moment dat de samenwerking wordt beëindigd, maar in ieder geval ook tijdens andere verkiezingen en verkiezingscampagnes.
- Hoe gaat de ondersteuning van de nieuwe partij eruit zien?
- Wat wordt er gedaan als de verwachte electorale winst niet gehaald wordt of tegenvalt? Wanneer wordt de samenwerking geëvalueerd?
- In het geval er een wethouder wordt geleverd voor het college, op welke wijze wordt de wethouder geselecteerd en naar wie verantwoordt de wethouder zich? Kan de wethouder ook worden voorgedragen door andere partijen?